

іноземному співавторстві, від яких залежить ІІІ та індикатору витрат на розвиток інформаційних і комунікаційних технологій, від якого залежить ІІІТІ.

Організаційна культура передбачає два аспекти. Перший – це забезпечення належної культури поведінки банківського персоналу в процесі надання фінансових послуг клієнтам. Другий – створення сприятливих побутових умов для банківських робітників (комфортні робочі приміщення, системи харчування та відпочинку, автостоянки і т.д.). Завдяки належній організації організаційної культури банківський механізм може впливати на значення індексу рівня економічної активності робочої сили, від якого залежить ЕНІІ.

Висновки з даного дослідження. В загальному вигляді банківський механізм ЕЗ можна сформулювати як систему впливу на значення показників ЕЗ країни, основу якої утворюють три взаємопов'язані ланки: управління організацією банківської системи, управління банківською діяльністю, управління банківським персоналом. Принцип дії банківського механізму ЕЗ полягає у прагненні підвищити значення показників ЕЗ через форми реалізації цих ланок. Ефективність форм реалізації складових банківського механізму ЕЗ залежить від міри впливу на індикатори, на основі яких визначаються показники ЕЗ.

Література

1. Knowledge Assessment Methodology [Электронный ресурс] / Knowledge for Development. – Режим доступу: <http://www.worldbank.org/kam>.
2. Вахнюк С.В. Характеристика впливу банківської системи на індекс економічного та інституціонального режиму економіки знань [Електронний ресурс] / С.В. Вахнюк. – Ефективна економіка. – 2010. – №11. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=378>.
3. Жуков Е.Ф. Менеджмент и маркетинг в банках : учебное пособие для вузов / Е.Ф. Жуков. – М. : Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997.
4. Киселев В.В. Управление банковским капиталом (теория и практика) / В.В. Киселев. – М. : ОАО "Издательство Экономика", 1997.
5. Медвідь Т.А. Інноваційна основа розвитку банківського бізнесу / Т.А. Медвідь// Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2007. – №1. – С.127.
6. Поповенко Н.С. Інноваційні процеси у банківській сфері / Н.С. Поповенко, Н.Б. Марченко// Економічний простір. – 2008. – N 15. – С. 97-104.
7. Старовойт О. «Економіка знань» як сфера функціонування інтелекту / О. Старовойт // Вищ. освіта України. – 2009. – N 4. – С. 71-75.
8. Федулова Л.І. Державна політика розбудови економіки знань: особливості реалізації антикризової стратегії / Л.І. Федулова, Т.М. Корнєєва // Фінанси України. – 2009. – N 10. – С. 3-17.

УДК 336.62

Власюк С.А.,
к.е.н., старший викладач кафедри фінансів і кредиту
Уманський національний університет садівництва

РОЛЬ КРЕДИТНИХ СПІЛОК У СИСТЕМІ КРЕДИТНИХ ВІДНОСИН

Постановка проблеми. Пріоритетною метою у процесі трансформації аграрного сектора економіки України є досягнення конкурентного рівня виробництва сільськогосподарської продукції. Для створення нормальних умов виробничо-фінансової діяльності сільського господарства необхідно сформувати ефективний економічний механізм, що є сукупністю методів і форм управління виробництвом на основі використання економічних законів, відносин, що забезпечують розвиток економічної системи. Кожен із складових елементів виконує свою певну функціональну роль, а в сукупності та єдності дій вони забезпечують нормальне функціонування агропромислового виробництва, досягнення сталих темпів економічного зростання, підвищення результативності господарювання.

У складі економічного механізму особливе місце посідає система кредитних відносин, об'єктивна необхідність використання якої в аграрній сфері економіки пов'язана з особливостями

сільськогосподарського виробництва, нерівномірністю руху оборотних фондів підприємств, значними відхиленнями потреби в оборотних засобах від їх фактичної наявності.

Гальмує розвиток системи кредитного обслуговування аграрного сектора економіки неврегульованість таких питань як нерозвиненість ринку землі, що унеможливляє її використання як застави для отримання кредиту, знос основних засобів, тривала процедура отримання банківського кредиту, недоступність малих і середніх підприємств до фінансових послуг, високі відсоткові ставки.

Система кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств, яка нині існує в Україні, не в змозі вирішити цю проблему, оскільки сільгосптоваровиробники не мають достатнього досвіду бізнес-планування та не вміють належним чином прораховувати рух своїх коштів, а тому їм важко показати кредитній установі свою спроможність погасити необхідну позику. Поряд з банками важливою складовою кредитних відносин стали кредитні спілки, які мають характер кооперативної, неприбуткової організації і займають свою специфічну нішу в кредитному забезпеченні сільськогосподарських підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у теоретичний розвиток кредитної кооперативної ідеї і систематизацію кооперативного досвіду зробили сучасні дослідники: В. Андрійчук, В. Алексейчук, О. Гавриленко, В. Гончаренко, О. Гудзь, М. Дем'яненко, В. Зіновчук, Б. Івасів, П. Канінський, І. Кириленко, В. Коваленко, М. Коденська, М. Кропивко, М. Малік, В. Месель-Веселяк, О. Непочатенко, Б. Пасхавер, Г. Підлісецький, П. Саблук, Р. Саблук, П. Стецюк, В. Юрчишин та інші науковці [1-8]. Незважаючи на наявність теоретичних розробок в науковій літературі з питання функціонування кредитних спілок як фінансових посередників на відповідному ринку послуг, є ще багато актуальних, але невирішених і дискусійних питань.

З огляду на низку проблем, актуального значення набуває вирішення проблеми удосконалення кредитних відносин у системі економічного механізму функціонування сільського господарства.

Постановка завдання. Метою дослідження є обґрунтування перспективних напрямів зміцнення діяльності сільськогосподарських підприємств на основі дослідження теоретичних і практичних основ організації та функціонування кредитних спілок.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досвід європейських країн доводить, що аграрний сектор при системній фінансовій підтримці може й повинен бути прибутковим. Нині дрібні селянські і фермерські господарства становлять понад 80 відсотків усіх товаровиробників аграрного сектору, вони виробляють понад три чверті валової продукції сільського господарства. Проте не зважаючи на це, вони не мають доступу до кредитних ресурсів, які б уможливили їх розвиток якісно і кількісно більш швидкими темпами.

Кредитні спілки, як форма самоорганізації населення, виникли як реакція на потреби у наданні швидких, недорогих і, разом з тим, конкурентоспроможних фінансових послуг. Забезпечення конкурентності фінансових послуг, що пропонуються кредитними спілками, можливе за однієї обставини – надійності та стійкості фінансового посередника.

Серед проблем, що певним чином перешкоджають розвитку сільської кредитної кооперації превалюючими є низька підготовленість сільського населення до життя в ринкових умовах; практична відсутність інформаційних матеріалів про сільські кредитні спілки, приклади їхньої успішної діяльності; залишок наслідків дискредитації фінансових установ колишніми "трастами"; складне фінансове становище сільських жителів, специфічний менталітет сільського населення щодо користування кредитами.

До початку 2000 року кредитно-кооперативний рух в Україні розвивався хаотично через відсутність законодавчої бази для регулювання його діяльності та державного органу нагляду. Однак ситуація на ринку кредитних спілок почала стабілізуватися після прийняття низки законодавчих актів, а саме: Закону України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг" від 12.07.2001р.; Закону України "Про кредитні спілки" від 20.12.2001р.; Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців" від 15.05.2003р.; Указу Президента України "Про Державну комісію з регулювання ринків фінансових послуг України" від 11.12.2002р.; Положення про державну комісію з регулювання ринків фінансових послуг України – Указ Президента України від 04.04.2003р. Таким чином, з 2003 року діяльність кредитних спілок в Україні регулює Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України і за офіційною статистикою динаміка кількості кредитних спілок має наступний вигляд (рис.1.).

Аналіз даних рис.1 свідчать про постійне зростання кількості кредитних спілок протягом 2004 – 2008 років та про значний спад на кінець 2009 року, що стало наслідком фінансової кризи в Україні.

Аналіз діяльності ринку кредитних спілок дає можливість зробити висновок про те, що, незважаючи на прояви кризових явищ у 2009 році, приріст кількості кредитних спілок протягом аналізованого періоду становить 88%.

Найбільша кількість кредитних спілок зареєстрована у місті Києві (91), Донецькій (59), Луганській (57), Черкаській (50) та Одеській (46) областях, при цьому найбільша кількість членів кредитних спілок зосереджена в Одеській області і становить 580 тисяч осіб.

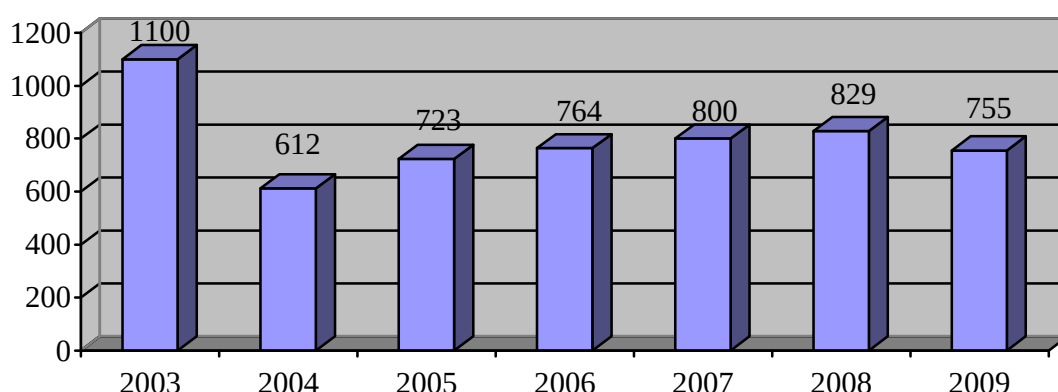

Рис. 1. Динаміка кількості кредитних спілок в Україні з 2003 року

* Згідно офіційних звітів Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України

Таблиця 1

Розподіл кредитних спілок за кількістю членів

Кількість членів кредитної спілки	Питома вага у загальній кількості кредитних спілок
До 1000 осіб	60,7%
Від 1000 до 10 000 осіб	33,8%
Від 10 000 до 100 000 осіб	5,0%
Більше 100 000 осіб	0,5%

Як свідчать дані табл. 1, характерною особливістю ринку кредитних спілок України є значна частка кредитних спілок з кількістю членів до 1 000 осіб (60,7%). Частка кредитних спілок, що об'єднують понад 100 000 осіб, становить лише 0,5%.

Про значне зростання ринку кредитних спілок протягом 2003-2009 років свідчить також аналіз зведених даних щодо розміру активів кредитних спілок (рис.2; табл. 2).

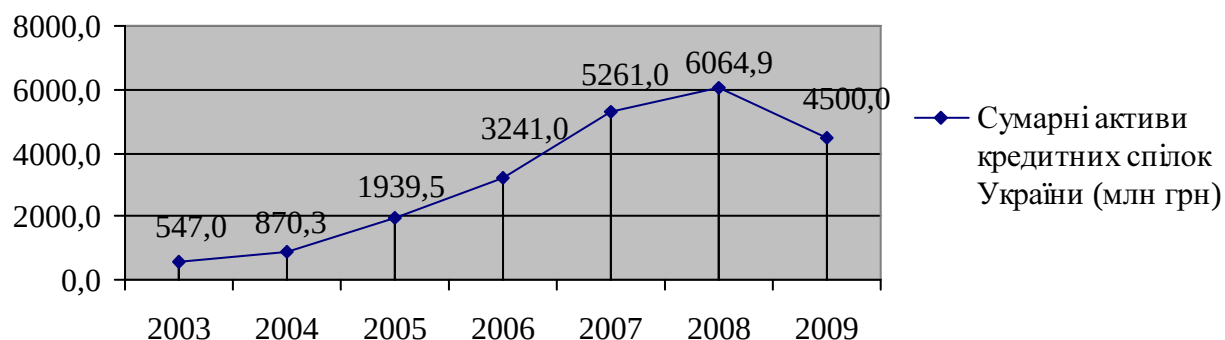

Рис. 2. Сумарні активи кредитних спілок України 2003-2009рр. (млн. грн.)

* Згідно офіційних звітів Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України

Таблиця 2

Динаміка активів кредитних спілок України за 2003-2009 рр.

Рік	Розмір активів (млн. грн.)	Зміна відносно початкової дати (млн. грн.)
2003	547,0	-
2004	870,3	+ 323,3
2005	1 939,5	+ 1 392,5
2006	3 241,0	+ 2 694,0
2007	5 261,0	+ 4 714,0
2008	6 064,9	+ 5 517,9
2009	4 500,0	+ 3 953,0

Дані графіка (рис.2.) та табл. 2. свідчать, що активи кредитних спілок у 2004 році зросли у

порівнянні з 2003 роком на 59,1%, а саме на 323,3 млн. грн.; у 2005 році зросли у порівнянні з 2004 роком на 122,9%, а саме на 1 069,2 млн. грн.; у 2006 році зросли у порівнянні з 2005 роком на 67,1%, а саме на 1 301,5 млн. грн.; у 2007 році зросли у порівнянні з 2006 роком на 62,3%, а саме на 2 020 млн. грн.; у 2008 році зросли у порівнянні з 2007 роком на 15,3%, а саме на 803,9 млн. грн.; у 2009 році зменшились у порівнянні з 2008 роком на 14,5%, а саме на 1 564,9 млн. грн.

Проте, незважаючи на спад наприкінці 2009 року, загальне збільшення обсягу активів кредитних спілок у порівнянні з 2003 роком складає 3 953,0 мільйони гривень.

Починаючи з 2003 року, спостерігається активне залучення кредитними спілками грошових коштів своїх членів на депозитні рахунки, однак 2009 рік характеризується спадом активності депозитної діяльності кредитних спілок, який значною мірою став наслідком не стільки нестабільності ринку кредитних спілок, скільки проблемами у банківському секторі, що спровокували значний ріст недовіри населення до будь-яких фінансових установ (табл. 3).

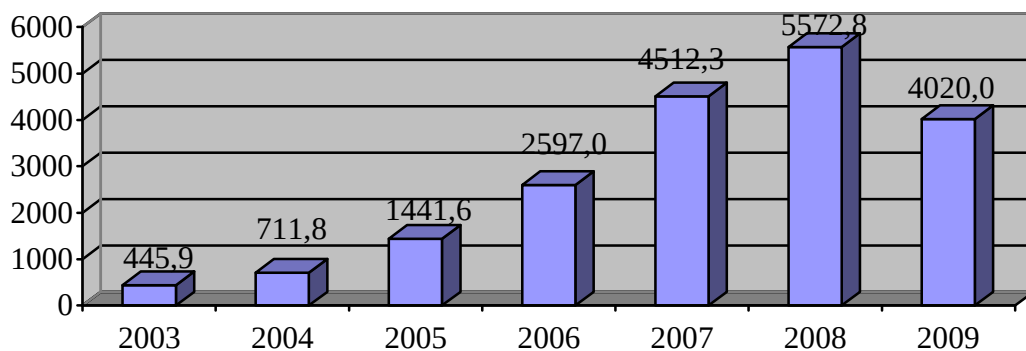
Таблиця 3

**Зміни обсягів залучення коштів кредитними спілками на депозитні рахунки
за 2003-2009 рр.**

Рік	Обсяг залучених депозитних коштів (млн. грн.)	Зміна відносно початкової дати (млн. грн.)
2003	108,5	-
2004	550,0	+ 441,5
2005	1 146,0	+ 1 037,5
2006	1 927,0	+ 1 818,5
2007	3 451,0	+ 3 342,5
2008	3 951,1	+ 3 842,6
2009	3 030,0	+ 2 921,5

Дані табл. 3 свідчать про постійне зростання обсягів залучених грошових коштів протягом 2003 – 2008 років на загальну суму у 3 842,6 млн грн і спад залучень у 2009 році на суму у 921,1 млн грн. Варто зауважити, що найбільше спад залучень депозитних коштів відчули на собі кредитні спілки з активами більше 5 мільйонів гривень. Протягом 1 півріччя 2010 року спостерігається поживлення на ринку залучення кредитними спілками коштів на депозитні рахунки, проте домінують на ринку депозити, розміщені на строк до 3 місяців.

Динаміка діяльності кредитних спілок щодо забезпечення своїх членів кредитними ресурсами є аналогічною у розвитку з діяльністю щодо залучення грошових коштів членів кредитних спілок на депозитні рахунки (рис. 3).

■ Загальний обсяг кредитів, наданих кредитними спілками своїм членам (млн грн)

Рис. 3. Динаміка діяльності кредитних спілок щодо забезпечення своїх членів кредитними ресурсами у 2003–2009рр. (млн. грн.)

Обсяги надання кредитів кредитними спілками у період з 2003 по 2008 рр. зростали в середньому на 67,9% на рік, однак у 2009 році, у зв'язку з кризовими явищами в економіці країни, кредитними спілками було зменшено обсяги надання кредитів на 27,9%, а саме на 1 552,8 мільйони гривень.

До основних цілей надання кредитів кредитними спілками належать: споживчі потреби, комерційні цілі, придбання, будівництво та ремонт житла, ведення селянських, фермерських господарств та кредити на інші потреби (рис. 4.).

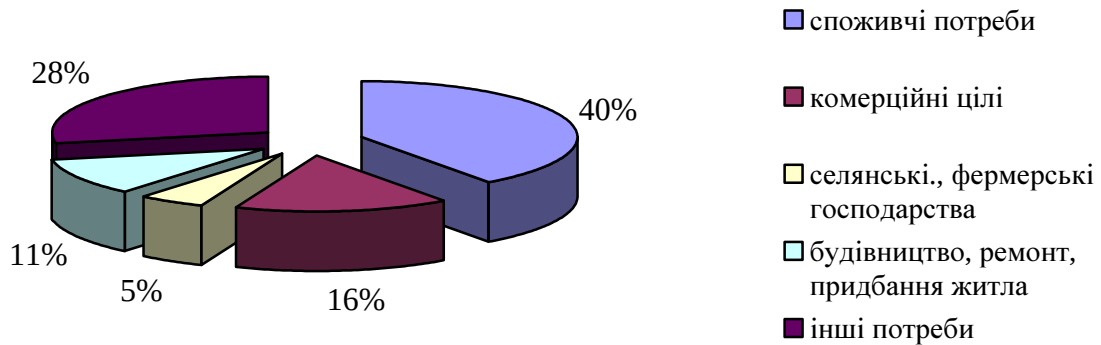

Рис. 4. Структура кредитного портфеля кредитних спілок в 2010 р.

Найбільша частка в структурі кредитного портфеля належить кредитам, отриманим на споживчі потреби, а саме 40% (табл. 4).

Таблиця 4

Зміни у структурі кредитного портфеля кредитних спілок

Призначення кредиту	2005 рік	2010 рік	Зміни протягом 5 років
Споживчі потреби	50,3%	40,0%	- 10,3%
Комерційні цілі	21,0%	16,0%	- 6,0%
Ведення селянських, фермерських господарств	2,8%	5,0%	+ 2,2%
На будівництво, ремонт, придбання житла	8,1%	11,0%	+ 2,9%
На інші потреби	18,8%	28,0%	+ 9,2%

Проте, варто зауважити, що протягом останніх п'яти років вона скоротилася з 50,3% у 2005 році до 40% у 2010р.

Значно зросло кредитування селянських та фермерських господарств – з 2,8% у 2005 році до 5% у 2010 році. Комерційне кредитування зменшилось на 6%, в той час як кредитування придбання, будівництва та ремонту житла зросло на 2,9%, а частка кредитів отриманих на інші потреби зросла на 9,2% за аналогічний період.

Певні кроки щодо розвитку кредитних відносин в Україні, адекватних ринковим умовам, хоч і зроблені, проте на сьогоднішній день рівень кредитного забезпечення, особливо в сільськогосподарському виробництві, ще низький. Питома вага кредитних ресурсів в обслуговуванні обігових коштів в сільському господарстві досягла критичної межі. Це вимагає розробки і впровадження нової кредитної політики, яка б сприяла створенню економічних умов для ефективного використання кредитних ресурсів, прискорення структурної перебудови економіки, її соціальної орієнтації.

Висновки з даного дослідження. Проведене нами дослідження фінансових аспектів функціонування кредитних спілок, у тому числі неприбутковості діяльності кооперативної фінансово-кредитної установи, розміру, структури капіталу і таких критеріїв, як економічна мета діяльності, організаційна форма, статус – дає можливість глибшого розуміння природи кредитних спілок як фінансових інститутів і їх принципової відмінності від банківських установ, відображає комплекс фінансових інтересів окремих груп громади спілки і його вплив на функціонування окремого кредитного закладу.

Перспективними напрямами фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств є створення філій кредитних спілок на базі обслуговуючих та споживчих кооперативів для реалізації планів з розвитку інфраструктури села, зниження відсоткових ставок на кредити для членів кооперативів за умови внесення тимчасово вільних коштів на депозит в кредитну спілку. Зі створенням сільських кредитних спілок жителі сільської місцевості, суб'єкти малого та середнього підприємництва та власники особистих селянських господарств отримують доступ до фінансово-кредитних ресурсів.

Література

1. Гончаренко В. Кредитні спілки в системі суб'єктів фінансового ринку / В. Гончаренко // Банківська справа. – 2000. – № 4. – С. 24-26.
2. Гудзь О.Є. Фінансово-кредитна інфраструктура аграрної сфери України / О.Є. Гудзь // Економіка АПК. – 2009. – №6. – С.59-63.
3. Дем'яненко М.Я. Оцінка кредитоспроможності агроформувань (теорія та практика): [монографія] / М.Я. Дем'яненко, О.Є. Гудзь, П.А. Стецюк. – К. : ННЦ ІАЕ, 2008. – 302 с.

4. Кириченко О.А. Кредитування аграрного сектору економіки в умовах глобальної фінансової кризи / О.А. Кириченко, В.Д. Кудрицький // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №5(95). – С.207-222
5. Малік М.Й. Кредитне обслуговування сільськогосподарських кооперативів : монографія / М.Й. Малік, А.С. Кудінов. – К. : ННЦ ІАЕ, 2008 – 166 с.
6. Саблук П.Т. Аграрна реформа в Україні (здобутки, проблеми і шляхи їх вирішення) / П.Т. Саблук, В.Я. Месель-Веселяк, М.М. Федоров // Економіка АПК. – 2009. – № 12. – С. 3-13
7. Саблук Р.П. Організаційні основи фінансових відносин на аграрному ринку України / Р.П. Саблук // Облік і фінанси АПК. – 2009. – №3. – С. 149-152.
8. Стецюк П.А. Теорія і практика управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств : монографія / П.А. Стецюк. – К. : ННЦ ІАЕ, 2008. – 386 с.
9. Звіт про ефективність та координацію діяльності з державного регулювання та нагляду за ринком фінансових послуг / Підсумки розвитку ринків небанківських фінансових послуг України / Річні звіти Держфінпослуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу. // <http://www.dfp.gov.ua/733.html>

УДК 336

Квасницька Р.С.,
доцент кафедри фінансів та банківської справи,
заступник декана факультету Бізнесу з навчальної роботи
 Малінчук Л.О.,
магістр
Хмельницький національний університет

БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА

Постановка проблеми. В сучасних ринкових умовах господарювання для успішного функціонування підприємствам доводиться випереджати своїх конкурентів не тільки за рівнем технологій і показниками основної операційної діяльності, але за якістю систем управління, що забезпечують швидку реакцію підприємства на зміни у ринковому середовищі. Одним із елементів планування на підприємстві є процес бюджетування, тобто процес, який допомагає оптимізувати ресурсні потоки, удосконалити управління грошовими ресурсами, підвищити рівень інвестиційної привабливості й конкурентоспроможності підприємства. Даний процес охоплює всі сторони діяльності господарської структури підприємства, що дозволяє зіставити всі витрати і отримані результати на наступний період.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом останніх років теоретико-практичним аспектам бюджетування присвячена значна кількість публікацій. Вагомий внесок в дослідження принципів бюджетування зробили такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як Т.Г. Бень, І.О. Бланк [1], С.Б. Довбня, А.М. Кармінський, М.В. Мінковська [6], Є.І. Сапожников, О.О. Терещенко, В.М. Федосова [7], Д. Хан, А.Ю. Харко, Ю.О. Шумило [8, с. 105] та інші. Але використовувати західні концепції без їх адаптації до вітчизняних умов господарювання є недоцільним через наявність низки істотних національних особливостей менеджменту, системи обліку й звітності, рівня інформаційного забезпечення.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є уточнення і розвиток теоретичних положень щодо суті та ролі бюджетування діяльності підприємства та методичних і організаційних рекомендацій щодо виконання бюджетування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективним видом фінансового планування на підприємстві є бюджетування. Однозначного тлумачення терміна «бюджетування» немає. В науковій літературі зустрічається багато подібних визначень, які підкреслюють різні сторони цього процесу: бюджетування – це технологія управління бізнесом на всіх рівнях компанії, що забезпечує досягнення її стратегічних цілей за допомогою бюджетів на основі збалансованих фінансових показників; це технологія фінансового планування, обліку і контролю доходів і видатків, одержуваних від бізнесу на всіх рівнях управління [6, с.161].

Бюджетування слід застосовувати тоді, коли керівники і власники підприємства прагнуть отримувати більш точну, оперативну і структуровану інформацію про діяльність самого підприємства; коли виникає необхідність пошуку шляхів побудови раціональної структури витрат, зниження витрат на одиницю продукції та за групами продукції; при реструктуризації підприємства; при виникненні касових провалів і дефіциту коштів.